

הי של ספינה אוצרות הדף היומי

הרב יוסף חיים אוהב ציון

של אהבה לא עביד קוב"ה ניסא בכדי. וכדי להרבות שכרו היה מייסרו בדרך הטבע.

ובספר ראש גולת אריאל (ח"א ע' שכא) הביא תירוץ נוסף של האמרי אמת על קושיה זו: "כן היה מעשה שנזדמן יום אחד (האמרי אמת) בוורשא לשמחת שבע ברכות ונשאל: המשנה אומרת (נגעים פ"ג מ"ב) 'חתן שנראה בו נגע' והרי הנגעים על חטא הם באים, ומאחר שמוחלין לו לחתן על כל עוונותיו, איך באו נגעים עליו. השיבו רבינו זצ"ל כהרף עין, 'הלא אי אפשר יותר במעלה מיום הכפורים, ויום הכיפורים אינו מכפר אלא על עבירות שבין אדם למקום, בעוד שהנגעים באין גם על עבירות שבין אדם לחברו'."

פ:

"כאן במצווה שאי אפשר לעשותה ע"י אחרים"

הלומד ונזדמנה לו מצווה

כתב מרן רבנו ז"ע במאור ישראל: "וכן פסק הרמב"ם (פ"ג מהל' תלמוד תורה ה"ד) וז"ל: היה לפניו עשיית מצווה ותלמוד תורה, אם אפשר למצווה להיעשות ע"י אחרים לא יפסיק תלמודו, ואם לאו יעשה המצווה ויחזור לתלמודו. וכן פסקו הטוש"ע יו"ד (סי' רמו סי"ח). ונראה דמירי שעשיית המצווה ותלמוד תורה שתיהן היו לפניו, אבל אם כבר התחיל לתלמוד תורה, אפילו אין המצווה יכולה להיעשות ע"י אחרים, אינו צריך להפסיק מתלמודו, שהעוסק במצווה פטור מן המצווה, שדין זה שייך גם בתלמוד תורה, וכמ"ש הרמב"ם (פס"ז מהל' אישות ה"ב), שאם היה טרוד בתלמודו, ומתיירא מלישא אשה כדי שלא יטרח במזונות אשתו ויתבטל מן התורה, מותר לו להתאחר, שהעוסק במצווה פטור מן המצווה, "וכל שכן העוסק בתלמוד תורה". עכ"ל. ומ"ש הרמב"ם כאן שאם אפשר למצווה

מגדים (א"א סק"א) והגר"א (שם ס"א). וכן פסק המשנ"ב (שם סק"ז).

אולם החזון איש (סי' קלד ס"ק יא) דייק מדברי התוס' (ד: ד"ה מדלין) שכתבו שדילוי הוא כשמושך מים ממקום עמוק, ובזה יש טרחה יתרה. אם כן משמע מדבריהם שהטרחה בזה היא רק משום שהוא צריך לדלות ממקום עמוק שיש טורח להוציא משם, אבל נשיאת הדלי עצמו אינה נחשבת לטרחה. וכמו כן דייק כן מרש"י בסוגייתנו (ד"ה מי גשמים) שפירש שהחשש במי גשמים שידלו ולא תהיה מלאה, הרי מבואר שכל זמן שמלאה אין איסור במה שדולה.

ז:

"חתן שנולד בו נגע"

והרי חתן נמחליץ לו כל עוונותיו

ה'אמרי אמת' מגור הקשה: והלא נגעים באים על חטא כדאיתא בערכין (טז). על שבעה דברים נגעים באים וכו', וכיון שחתן מוחלים לו כל עוונותיו, איך קיבל נגע. ותירץ בנו ה'לב שמחה' שבברכות (ה:): איתא דיש נגעים שהם ייסורין של אהבה, א"כ יכולים גם בחתן להיות נגעים אלו, שהרי אינם באים על חטא. ועל זה כתב לו חזרה האמרי אמת במכתבי תורה: "אשר אמרת בענין ז' שהם יסורין של אהבה, אינו מתורץ לאצטלית, שלא נזכר שיהיה גם בזה ובנגעי בתים יסורים של אהבה".

והסביר את החילוק בזה הגר"צ אברמוביץ בהגהותיו שם: "והטעם לחלק בין נגעי אדם לנגעי בגדים ובתים בענין זה, נראה לפי דברי הרמב"ן בפרשת תזריע (יג, מז) דנגעי בגדים ובתים אינם באים בדרך הטבע כלל, רק בדרך נס להראות לחוטא כי ה' סר מעליו". ע"ש. ומסתבר שהנס לא נעשה אלא כדי להעיר לב האדם שחטא בכדי שישוב, אבל לענין ייסורין

ד:

"בשלמא מי קילון איכא
טירחא יתירא"

השקיה בדלי ממעיין שאינו עמוק

מבואר בגמרא שיש הבדל בין השקיה ממי גשמים להשקיה ממי קילון, שבהם יש טרחה יתרה. והסיבה שבמי קילון יש יותר טרחה, יש להסביר בב' אופנים. א. מכיוון שמכונסים בעומק מוכרח להשקות רק על ידי דלי, ואילו במי גשמים אפשר אפילו בלא כלי להמשיך את המים. ב. מאחר שמי קילון הם בעומק גדול ויש טרחה גדולה לשאוב מכה עומק, מה שאין כן במי גשמים שניתן לשאוב בקלות.

ונפקא מינא בין שני הפירושים, לאחר שגזרו אף על מי גשמים, אך התירו להשקות ממעיין, אם יהיה מותר לדלות מים ממעיין על ידי דלי, או שלהשקות בדלי אף ממעיין אסור.

והנה רוב הראשונים (עיין ריטב"א ור"ן) מפרשים את קושיית הגמרא, דבשלמא מי קילון מותר שהמים עמוקים צריך להשקות ממנו בדלי, אלא גשמים איזו טרחה יש בזה, שהרי בהמשכה בלבד יכול להביאם אל תוך גינתו, ואין צריך לדלי. ומבואר שגם בקושיית הגמרא הבינה הגמרא שאסור להשקות בדלי ממי גשמים, והקושיא הייתה רק שאפשר בהמשכה. אולם יש שפירש (עיין שיטה למו"ק) את ההבדל בין מי קילון למי גשמים, שבמי קילון צריך לדלות המים מעומקו של בור אחר שנטל קצתן שלמעלה.

ולענין הלכה אכן נחלקו הפוסקים איזו השקיה מותרת במעיין. מרן בכסף משנה (יום טוב פ"ז ה"ב) כתב שלקחת מים בדלי אסור אף ממעיין, כיוון שעצם נשיאת המים בדלי נקראת דבר שיש בו טרחה, וההיתר שהתירו ממעיין אינו אלא למשוך מים מהמעיין. וכן כתב בבית יוסף (סי' תקלז) וכן כתבו הפרי

לאסוקי שמעתתא

נישואין בפורים

"לפי שאין מערבין שמחה בשמחה" (ח:)

כתבו התוספות (ד"ה מפני) שסעודת ברית מילה ודאי מותר לעשות במועד כיוון שאין בה שמחה, וכמבואר בכתובות (ח). שאין אומרים בה שהשמחה במעונו כיון שיש צער לתינוק, ועוד שזמנה קבוע ואין לדחותה מפני שמחת יום טוב. ועוד כתבו שגם בסעודת פדיון הבן שאין בה צער לתינוק יש לומר שיכולים לעשותה במועד, כיון דקיי"ל כרב אשי שעיקר הטעם הוא משום ושמחת בחגך ולא באשתך ולא משום שאין מערבין שמחה בשמחה, וטעם זה אינו שייך אלא בנישואין ולא בברית מילה, ועוד שיש לומר שאין חשובה שמחה לעניין שאין מערבין שמחה בשמחה כי אם סעודת נישואין בלבד. ומרן באו"ח (סי' תרצו ס"ח) פסק שמוותר לישא אשה בפורים, וכתב המג"א (ס"ק יח) שמקור הדין הוא מדברי הרשב"א (בתשובה ח"ג סי' רעו) שכתב שטעם הגמרא דושמחת בחגך ולא באשתך אינו שייך בפורים שלא עליו נאמר, וגם לפי הטעם שאין נושאים במועד כיון שחוששים שמא ידחה את הנישואין עד הרגל, הרי שאין חוששים שישהה את הנישואין עד פורים, דלחד יומא לא משהי אינש נפשיה, שחושש שגם ביום זה יהיה טרוד, ורק לימי חוה"מ חוששים שישהה. וכן כתב הרוקח (הלכות פורים סר"מ) בפשיטות שאם אירע נישואין בפורים יקראו את המגילה בבית החתן והכלה בעשרה או שיקרא לבדו. והביא המג"א שהלבוש כתב שלפי מה שביאר במקום אחר שאין לעשות סעודת פורים בשבת משום שאין מערבין שמחה בשמחה, ומבואר בזה שגם שמחת פורים נחשבת שמחה לעניין זה שאין מערבין שמחה בשמחה, אם כן הוא הדין שאין לעשות נישואין בפורים. אך דעת המג"א שאין לדמות סעודת פורים בשבת לנישואין בפורים, שהטעם שאין עושים סעודת פורים בשבת הוא כיוון שאם יעשו הסעודה בשבת לא יהיה ניכר שעושים סעודת פורים לכבוד הפורים, אבל בנישואין מה בכך שלא תהיה סעודת חתונה ניכרת. וכן פסק להיתרא מרן רבנו זי"ע בחזון עובדיה פורים (עמ' רג).

להעשות ע"י אחרים לא יפסיק תלמודו, אע"פ שעדיין לא התחיל בלימודו, כיון שהוא חייב בכל שעה ללמוד תורה, נחשב כאילו מפסיק מתלמודו אם ילך לקיים המצווה האחרת. וכן מבואר בהר"ן קידושין (לב). אהא דאמרינן, אבא אומר השקני מים, ומצווה לעשות, איסי בן יהודה אומר, אם אפשר למצווה שתיעשה ע"י אחרים, תיעשה ע"י אחרים, ואם לאו המצווה קודמת, ופסק ר"א הלכה כאיסי בן יהודה, וכתב על זה הר"ן, ומיהו הני מילי בששתיהן לפניו, אבל אם התחיל במצווה אפ"ל אפשר לעשותה ע"י אחרים, ונזדמנה לו מצווה שאי אפשר לעשותה ע"י אחרים, לא יניח הראשונה, דהא קי"ל העוסק במצווה פטור מן המצווה, ולא מפלגינן בין מצווה למצווה. עכ"ל. וכן כתבו הרמב"ן והריטב"א שם. וזה שלא כמ"ש בקובץ על יד (בפ"ג מה' ת"ת ה"ג) שגם העוסק במצווה לא נפטור ממצווה אחרת שאי אפשר לקיימה ע"י אחרים. ולפי האמור ליתא. וכמ"ש הראשונים הנ"ל, ומ"ש הקובץ להוכיח כדבריו מתוס' הרא"ש בסוגיין, אינה הוכחה כלל, דהרא"ש מיירי בששתיהן לפניו, אבל אם התחיל במצווה אחת אינו פוסק אפילו למצווה גדולה ממנה. כדמוכח בסוכה (כה:). ובפירוש רש"י שם. וע"ע בחידושי הריטב"א שם.

"ושבו ראיתי להמאירי בסוגיין (ד"ה אע"פ), דסבירא ליה שדין העוסק במצווה פטור מן המצווה, לא נאמר לגבי תלמוד תורה, הילכך העוסק בתורה ובאה מצווה לידו, אם אי אפשר למצווה להעשות ע"י אחרים, המצווה קודמת, ועליו לבטל ת"ת כדי לקיימה, ואינו יוכל להפקיע חיובה מעליו בקיום מצות ת"ת. ע"ש. ומ"מ נראה שהעיקר כדברי הרמב"ן והריטב"א והר"ן, וכן מרן הכסף משנה (הלכות ממרים פ"ו הל' יג) הביא דברי הר"ן להלכה, ושכן דעת רש"י. ע"ש. ועיין בבא בתרא (קטז). ריב"ל לא אזיל לבי טמיא (לנחם אבלים), אלא לבי מאן דשכיב בלא בני, ופירש ר"ש, לפי שלא היה רוצה להתבטל מלימודו, ונראה דהיינו טעמא משום שאפשר למצווה להתקיים ע"י אחרים, הילכך אפילו בזמן שעדיין לא התחיל בלימודו, היה רשאי להמנע מללכת לנחם אבלים. ודו"ק".

"יהא רעוא דתורע ולא תחצד"

ביאור הברכה בדרך רמז

כתב רבנו יוסף חיים בבן יהודע: "הנה מלבד פירוש האמיתי שפירש אדונינו רבי שמעון בן יוחאי ע"ה בדברים אלו, עוד נראה לי בס"ד דנתכונו גם כן לזה, דידוע שהאדם העושה

באגדה ובסתרי תורה, על דרך שאמרו בגמרא (סנהדרין כד.) למה נקרא תלמוד בבלי, שבלול במקרא במשנה וכו'.

"ואמרו עוד לא תחזי לשתא חדתא, כי הצדיקים כל שנותיהם נחשבים כשנה אחת, כי ימיהם כולם בצדקות, ואין ימים רעים מבדילים ביניהם ומפרידים אותם, מה שאין כן המון העם חוטאים בכל ימות השנה, וכשיגיע חודש תשרי בראש השנה מתקדשים בתורה ומצות, וכל חודש תשרי אין לו תערובות עם ימים שעברו, כי קודש הוא גם אצל המון העם, לכן מוכרח שיהא נחשב חודש תשרי שנה חדשה, ואחר תשרי חוזרים וחוטאים, וגם כן כשיגיע תשרי של שנה אחרת הם מתקדשים, ואז אינו מתערב עם ימים של שנה שעברה, ונחשב שנה חדשה, וכן על זה הדרך, הצדיקים גמורים אין להם שנה חדשה, דכל הימים שלהם מתערבים ונכללים זה עם זה, ואין להם יום רע שיבדיל ויפריד בתוך הימים, ולזה אמר (שמואל א יג, א) 'בן שנה שאול במלכו', כאילו כל שנים אשר חי הם נחשבים שנה אחת".

מצות הוא זורעם בגן עדן, דכתיב (הושע י, יב) 'זרעו לכם לצדקה', ועת הזריעה הוא בהיותו חי בעולם הזה, ועת הקצירה כשילך לעולם הבא, ורק אנשים אשר לא טובים המה קוצרים להם זרעם בעולם הזה, כדכתיב (דברים ז, י) 'ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו', לכך ברכוהו תזרע מצוות בגן עדן ולא תקצור אותם בעולם הזה. ואמרו עוד תעייל ניצוצי קדושה שהם חלקי הנפש, ולא תפיק שלא תחטא ח"ו, שבזה תוציא אותם חלקים טובים מנפשך. ואמרו עוד תפיק הסיגים וחלקי הרע מנפשך, ולא תעייל שלא תחטא ויחזרו ויכנסו הסיגים וחלקי הרע בנפשך. ואמרו לחרוב ביתך, רמז למדור היצר הרע דנחשב בעל הבית בגוף האדם, כי (בראשית ד, ז) 'לפתח חטאת רובץ', וקראו אותו ביתך מלשון ואשיתוה בתה, (ישעיה ה, ו) שהוא לשון שממון. וליתבי אושפיזן, הוא יצר הטוב, שהוא כמו אושפיזא אצל האדם, כי בא באחרונה. ואמרו עוד לבלבל פתורך, הוא שלחן הטהור של עסק התורה, שיהיה ללול במקרא במשנה בתלמוד